

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України

В'ячеслав Оліцький

**ІСТОРІЯ СЛОБІДСЬКОЇ
ТА ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ**

Суми – 2022

УДК.:94(477.52/.62)(072)

О–54

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (протокол № 9 від 19 травня 2022 р.)

Укладач:

В.О. Оліцький, кандидат історичних наук, в.о. завідувача кафедри історії України
СумДПУ імені А.С. Макаренка

Рецензенти:

В.В. Турков, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України
СумДПУ імені А.С. Макаренка

Ю.В. Подрез, кандидат історичних наук, доцент, директор ННІ історії, права та
міжнародних відносин СумДПУ імені А.С. Макаренка

О-54 Оліцький В.О. Історія Слобідської та Північно-Східної України: методичні матеріали до вивчення дисципліни. Суми, 2022. 33 с.

Методичні рекомендації допоможуть студентам підготуватися до занять з навчальної дисципліни «Історія Слобідської та Північно-Східної України». У виданні подаються структура навчальної дисципліни, критерії оцінювання, розподіл балів по темах, плани та методичні рекомендації до підготовки до семінарських занять і самостійної роботи, рекомендована література з курсу.

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
2. ОПИС, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
3. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.....	8
4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	10
5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	13
6. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	15
7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	30
8. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	32

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Історія Слобідської та Північно-Східної України» входить до переліку вибіркових компонентів освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна «Історія Слобідської та Північно-Східної України» є історичною дисципліною яка дозволить сформуванню знання студентів про минуле даного регіону. Історія Слобідської та Північно-Східної України нерозривно пов'язана із загальною історією українського суспільства. Впродовж національної історії даний регіон відіграв значну роль у становленні та розвитку української державності.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія Слобідської та Північно-Східної України» є опанування студентами суті історичних процесів, що відбувалися в на території Північно-Східної України від найдавніших часів до сьогодення, усвідомлення їх об'єктивного характеру, взаємозв'язку та взаємозалежності; вивчення основних історичних періодів та їх особливостей в регіоні, ролі та місця Слобожанщини Північно-Східної України в становленні української державності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**:

ІК 1. Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей**:

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 13. Здатність аналізувати події і процеси національної історії у загальноєвропейському та загальносвітовому контекстах.

СК 14. Здатність визначати місце України у світових та загальноєвропейських процесах і місце Сумщини у загальноукраїнських процесах.

Відповідно до освітньо-професійної програми вивчення дисципліни спрямоване на формування наступних **програмних результатів навчання**:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Аналізувати та пояснювати суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.

2. ОПИС, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів: 5	Бакалавр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
3-й			
Семестр			
5-й			
Лекції			
24 год.			
Практичні, семінарські			
44 год.			
Лабораторні			
Самостійна робота			
80 год.			
Консультації:			
2 год.			
Загальна кількість годин: 150	Вид контролю: залік		

Назви тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.
Розділ 1. Слобідська та Північно-Східна Україна до кінця XVI ст.					
Тема 1.1 Краєзнавчі дисципліни в системі гуманітарних наук	9	2	2		5
Тема 1.2 Північно-Східна Україна в період стародавньої історії	8	2	2		4
Тема 1.3 Сумщина в часи раннього середньовіччя	8		2		6

Тема 1.4 Північно-Східна Україна в складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої	13	2	4		7
Розділ 2. Історія Слобідської та Північно-Східної України у кінці XVI – на початку XX ст.					
Тема 2.1 Північно-Східна Україна в національно-визвольній війні середини XVII ст.	9	2	2		5
Тема 2.2 Заселення і розвиток Слобідської України у другій половині XVII ст.	9	2	2		5
Тема 2.3 Заснування провідних населених пунктів Слобідської України	9	2	2		5
Тема 2.4 Північно-Східна Україна в умовах ліквідації української державності (XVIII – XIX ст.)	10		4		6
Тема 2.5 Соціально-економічний розвиток Північно-Східної України у XVIII – XIX ст.	10	2	4		4
Тема 2.6 Суспільно-політичний розвиток Сумщини в другій половині XIX – на початку XX ст.	9	2	2		5
Тема 2.7 Культурне життя регіону у другій половині XVII – XIX ст.	7		2		5
Розділ 3. Слобідська та Північно-Східна Україна та Сумщина у XX – XXI ст.					
Тема 3.1 Північно-Східна Україна в міжвоєнний період	11	2	4		5
Тема 3.2 Регіон в роки Другої світової війни	12	2	4		6
Тема 3.3 Край в складі СРСР (1943–1991 рр.)	12	2	4		6
Тема 3.4 Розвиток краю в умовах української незалежності	12	2	4		6
Усього годин	150	24	44	2	80

3. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Історія Слобідської та Північно-Східної України» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **85 балів:** участь у *семінарах* – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **15 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе тощо.

Разом – **100 балів.**

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує історичні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує історичні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає історичні явища та процеси; завдання виконує з істотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті.

Розподіл балів

Поточний контроль														Разом	Загальна сума	
РОЗДІЛ 1				РОЗДІЛ 2					РОЗДІЛ 3							
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15		
Поточний контроль														85	100	
4	4	4	7	4	4	4	8	7	4	4	7	8	8			8
Контроль самостійної роботи														15		
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			1

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Слобідська та Північно-Східна Україна до кінця XVI ст.

Тема 1.1. Краєзнавчі дисципліни в системі гуманітарних наук

Мета і предмет краєзнавства. Напрямки, форми та завдання краєзнавчих досліджень. Становлення і розвиток краєзнавства як науки. Доля краєзнавства у XX ст. Розвиток краєзнавства незалежної України. Краєзнавство на Сумщині.

Тема 1.2. Північно-Східна Україна в період стародавньої історії

Північно-Східна Україна в період палеоліту. Північно-Східна Україна в епоху бронзи. Скіфи на території Північно-Східної України. Племена зарубенецької культури. Племена черняхівської культури.

Тема 1.3. Сумщина в часи раннього середньовіччя

Роменська археологічна культура. Археологічні пам'ятки давньоруського походження на території Північно-Східної України. Політична історія Сумщини в X–XII ст. Економічне і духовне життя Північно-Східної України в давньоруський період. Літописні міста Сумщини. Північно-Східна Україна в умовах монгольської навали.

Тема 1.4. Північно-Східна Україна в складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої

Входження українських земель до складу Великого князівства Литовського та політика Литовської держави відносно них. Політичне становище Північно-Східної України в XIV – на початку XVII ст. Колонізація Чернігово-Сіверщини в XVI – першій половині XVII ст. Колонізація Слобідської України в XV – на початку XVII ст. Економічне становище Північно-Східної України в XIV – на початку XVII ст. Магнатські володіння на території Північно-Східної України.

Розділ 2. Історія Слобідської та Північно-Східної України у кінці XVI – на початку XX ст.

Тема 2.1. Північно-Східна Україна в національно-визвольній війні середини XVII ст.

Основні події національно-визвольної війни на території Північно-Східної України. Сумщина в дипломатичних відносинах Б. Хмельницького з московським урядом. «Велике посольство» на території Північно-Східної України. Формування полково-сотенного устрою. Вплив Національно-визвольної війни на історичний розвиток Слобідської України.

Тема 2.2. Заселення і розвиток Слобідської України у другій половині XVII ст.

Географічні особливості та межі Слобідської України. Заселення Слобідської України у другій половині XVII ст. Адміністративно-територіальний устрій та автономія Слобідської України. Соціально-економічне становище Слобідської України. Особливості побуту слобожан. Релігійне життя Слобідської України.

Тема 2.3. Заснування провідних населених пунктів Слобідської України

Роль слобідських осадчих у заснуванні міст Слобожанщини. Заснування та розвиток найбільших міст Слобідської України. Особливості топоніміки Слобідської України. Особливості влаштування слобідських населених пунктів. Роль та місце монастирів у заселенні краю. Заснування та розвиток сіл Сумського району.

Тема 2.4. Північно-Східна Україна в умовах ліквідації української державності (XVIII – XIX ст.)

Колоніальна політика Російської імперії щодо України у XVIII ст. Події Північної війни в регіоні. Глухівський період в історії козацької держави. Політична діяльність Генеральної військової канцелярії. Особливості ліквідації автономії Слобідської України. Особливості ліквідації автономії Гетьманщини. Політико-адміністративні нововведення на початку XIX ст. Декабристи та територія Північно-Східної України. Селянські виступи 1860-х років

Тема 2.5. Соціально-економічний розвиток Північно-Східної України у XVIII – XIX ст.

Сільське господарство. Зміни в аграрному секторі на початку XIX ст. Скасування кріпацтва та зміни в сільському господарстві. Промисли, ремесла. Харчова промисловість. Торгівля. Мануфактурне виробництво. Виробництво селітри. Становище робітників у першій половині XIX ст. Становище селян у першій половині XIX ст. Робітничі та селянські виступи у першій половині XIX ст. Кооперативний рух у другій половині XIX ст. Поміщицькі господарства в кінці XIX ст. Розшарування селянства і загострення соціальних відносин на селі в кінці XIX ст.

Тема 2.6. Суспільно-політичний розвиток Сумщини в другій половині XIX – на початку XX ст.

Загальні умови суспільно-політичного розвитку регіону. Народництво і Сумщина. Соціально-демократичний рух на Сумщині. Українські політичні організації на Сумщині у кінці XIX – на початку XX ст. Сумщина у демократичній революції 1905–1907 рр.

Тема 2.7. Культурне життя регіону у другій половині XVII – XIX ст.

Заселення Слобідської України та культурна традиція переселенців. Вплив національно-визвольної війни на розвиток культури регіону. Філософські погляди Г. Сковороди. Розвиток архітектури. Усна народна творчість та література. Розвиток музичного мистецтва. Розвиток освіти та науки. Релігійне життя краю та його трансформація. Формування та розвиток театру.

Розділ 3. Слобідська та Північно-Східна Україна у XX – XXI ст.

Тема 3.1. Північно-Східна Україна в міжвоєнний період

Доба Центральної ради. Доба Гетьманату. Доба Директорії. Антибільшовицька боротьба. Колективізація та індустріалізація регіону та їх наслідки. Соціальна ситуація у 1920 – 1930-ті рр. Масові репресії 1930-х рр. Релігійне життя краю та репресії проти церкви. Культурно-освітнє життя.

Тема 3.2. Регіон в роки Другої світової війни

Адміністративні зміни в регіоні та вплив мілітаризації економіки на життя краю (1939–1941 рр.). Мобілізаційні заходи. Оборонні бої 1941 р. Особливості нацистського окупаційного режиму на території Слобідської та Північно-Східної України. Радянський рух опору в регіоні. Націоналістичне підпілля краю. Звільнення Слобідської та Північно-Східної України від нацистської окупації.

Тема 3.3. Край в складі СРСР (1943–1991 рр.)

Повоєнна відбудова та її результати. Економічний розвиток у 1960–1980-х роках. Соціальне становище суспільства. Розвиток містобудування у другій половині ХХ ст. Дисидентський рух. Розвиток культури у другій половині ХХ ст. Релігійне життя у другій половині ХХ ст. Розвиток освіти у другій половині ХХ ст.

Тема 3.4. Розвиток краю в умовах української незалежності

Національне відродження 1990-х років. Промисловий розвиток краю. Розвиток сільського господарства регіону. Релігійне життя. Розвиток культури в умовах незалежності. Освіта Сумщини. Події «Помаранчевої революції». Події «Революції гідності» в регіоні. Сумщина в боротьбі з російською агресією.

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію за попередньо визначеними проблемами, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів, есе тощо). Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою. Перелік тем семінарських занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни. На семінарському занятті викладач оцінює якість виконання студентами індивідуальних завдань, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Оцінки за семінарське заняття вносяться у відповідний журнал і враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань. Практичні заняття проводяться в аудиторіях, навчальних лабораторіях, оснащених необхідними технічними засобами навчання або в інших спеціалізованих приміщеннях. Практичне заняття проводиться зі студентами, кількість яких, як правило, не перевищує однієї академічної групи. Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі (завданнях різної складності для розв'язання студентами на занятті), засобах діагностики. Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язання завдань з їх обговоренням, розв'язання контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни. Отримані студентом оцінки за кожне практичне заняття вносяться до журналу академічної групи.

Проведення семінарських / практичних занять спрямоване на поглиблене вивчення та засвоєння найскладніших і найважливіших тем навчальної дисципліни «Історія Слобідської та Північно-Східної України». Цей вид роботи сприяє закріпленню матеріалу лекційного курсу, забезпечує набуття студентом певних навичок формулювання і висловлювання своїх думок під час обговорення питань теми.

При підготовці до занять студенти повинні самостійно опрацювати джерела, звертаючись до новітньої літератури. На кожному семінарському занятті слід бути активним, у дискусії уміти відстоювати свою позицію, доповнювати відповіді інших студентів. Це враховується при визначенні підсумкової оцінки. З усіх питань семінарських занять студенти зможуть знайти матеріал до конкретних тем у рекомендованій літературі.

Готуючись до семінарського заняття студентам варто:

1. ознайомитись з рекомендованою літературою;
2. розглянути різні точки зору з питання;
3. виділити проблемні області;
4. сформулювати власну точку зору;
5. передбачити спірні моменти і сформулювати дискусійне питання.

Підготовка доповіді вимагає від студента великої самостійності і серйозної інтелектуальної роботи, яка принесе найбільшу користь, якщо буде включати з себе наступні етапи:

- вивчення найбільш важливих наукових робіт з даної теми, перелік яких, як правило, дає сам викладач;

- аналіз вивченого матеріалу, виділення найбільш значущих для розкриття теми доповіді фактів, думок різних вчених і наукових положень;

- узагальнення і логічна побудова матеріалу доповіді, наприклад, у формі розгорнутого плану;

- написання тексту доповіді з дотриманням вимог наукового стилю.

Побудова доповіді, як і будь-який іншої наукової роботи, традиційно включає три частини: вступ, основну частину і висновок. У вступі вказується тема доповіді, встановлюється логічний зв'язок її з іншими темами або місце розглянутої проблеми серед інших проблем, дається короткий огляд джерел, на матеріалі яких розкривається тема, і т.п. У висновку зазвичай підводяться підсумки, формулюються висновки, підкреслюється значення розглянутої проблеми і т.п.

Поради загального характеру, які необхідно послідовно використовувати при підготовці до семінарського заняття:

1. докладно ознайомтеся з темою і планом заняття, кожним із винесених на розгляд питань;

2. знайдіть відповідні рекомендовані джерела та літературу, насамперед обов'язкову;

3. прочитайте джерела й основну літературу до кожного з питань семінару, намагаючись осмислити прочитане;

4. законспекуйте необхідний матеріал, випишіть цитати;

5. те саме зробіть із додатковою літературою, маючи на меті з'ясувати окремі деталі того чи іншого питання;

6. складіть план і текст свого виступу на семінарському занятті з кожного питання.

6. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Розділ 1. Слобідська та Північно-Східна Україна до кінця XVI ст.

Тема 1: Краєзнавчі дисципліни в системі гуманітарних наук (2 год.)

План

1. Мета і предмет краєзнавства
2. Напрямки, форми та завдання краєзнавчих досліджень
3. Становлення і розвиток краєзнавства як науки
4. Доля краєзнавства у XX ст.
5. Розвиток краєзнавства незалежної України
6. Краєзнавство на Сумщині

Рекомендована література

1. Жванко Л.М. Краєзнавство: Конспект лекцій, Х., 2013.
2. Дем'янчук Г.С. Українське краєзнавство: сторінки історії. К., 2006.
3. Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки). К., 1991.
4. Тронько П.Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи). К., 2001.

Тема 2: Північно-Східна Україна в період стародавньої історії (2 год.)

План

1. Північно-Східна Україна в період палеоліту
2. Північно-Східна Україна в епоху бронзи
3. Скіфи на території Північно-Східної України
4. Племена зарубенецької культури
5. Племена черняхівської культури

Рекомендована література

1. Белинская Л.И., Телиженко С.А. Новые памятники неолита ямочно-гребенчатой керамики на Сумщине. Сумська старовина. 2001. № VIII-IX. С. 149-152.
2. Дідик В.В. Про вплив природних факторів на структуру заселення лісостепового Лівобережжя та вододілу Дніпра-Дону носіями пізньозарубенецької та київської культур у кінці I – середині III ст. н.е. Культурна спадщина Слобожанщини. Історія, археологія, краєзнавство. Ч. 8. Х.: Курсор. 2010. С. 17–25.
3. Залізник А. Стародавня історія України. К., 2012.
4. Карась А. З історії Сумщини: історичні нариси. К.: СМП «Аверс», 2066. 104 с.
5. Коваленко О.П. Сіверщина від сивої давнини до сьогодення. Історичні нариси. Суми, 2009.
6. Корогод Б.Л., Корогод Г.І. Нарис історії Сумщини (Випуск I). З найдавніших часів до середини XVII ст. Суми, 1999.
7. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів: Світ, 1990. 519 с.
8. Ногін Є. Неоліт Північно-Східної України, 2016.
9. Рибалка І.К. Історія України. Частина 1: Від найдавніших часів до кінця XVIII століття: Підр. для іст. фак. вищих навч. закладів. Х., 1994. 448 с.

10. Сало І.В. Сумщина: від Київської Русі до сьогодення: нариси. Суми: ВАТ «СОД» вид-во «Козацький вал», 2003. 232 с.
11. Стрельченко Г.С. Роменщина. Час, події, люди. Суми, 2009.
12. Сумщина в історії України: Навчальний посібник. Суми, 2005.
13. Сумщина від давнини до сьогодення: Наук. довідник / Упорядн. Л.А. Покидченко; Редкол.: Л.П. Сапухіна (відп. ред.) та ін. Суми: Слобожанщина, 2000.
14. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
15. Усенко О., Боженко О. Історія стародавньої Сумщини. Мій рідний край, моя земля... Суми. Суми:Цьома С.П., 2019. С. 15–21.

Тема 3: Сумщина в часи раннього середньовіччя (2 год.)

План

1. Роменська археологічна культура
2. Археологічні пам'ятки давньоруського походження на території Північно-Східної України
3. Політична історія Сумщини в X–XII ст.
4. Економічне і духовне життя Північно-Східної України в давньоруський період
5. Літописні міста Сумщини
6. Північно-Східна Україна в умовах монгольської навали

Рекомендована література

1. Багалея Д.И. История Северской земли до половины XIV в. К., 1882.
2. Голубовский П.В. История Северской земли до половины XIV ст. К., 1881.
3. Звагельський В. Б. Про сіверян (місцевий матеріал до конспекту лекцій з курсу «Історія України»). *Сумська старовина*. 2007. № XXI-XXII. С. 250-262.
4. Звагельський В.Б. Літописні міста Сумщини. З нашої давнини. Суми, 1994.
5. Звагельський В.Б. Кинчаківський шлях. *Сумська старовина*. 2003. № XI–XII. С. 22–29.
6. Звагельський В.Б. Літописні міста Сумщини (з нашої давнини). Суми: Слобожанщина, 1994. 63 с.
7. Коваленко О.П. Сіверщина від сивої давнини до сьогодення. Історичні нариси. Суми, 2009.
8. Корінний М.М. Переяславська земля в X – першій третині XIII ст. *Український історичний журнал*. 1981. № 7. С. 78.
9. Корогод Б.Л., Корогод Г.І. Нарис історії Сумщини (Випуск I). З найдавніших часів до середини XVII ст. Суми, 1999.
10. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів: Світ, 1990. 519 с.
11. Лисий І.А. Липецьке князівство на Конотопщині. Сумщина. Велика спадщина. *Краєзнавство / за заг. ред. О. Корнієнка*. Суми: Університетська книга, 2019. С. 202–207.
12. Ординсько-Литовська доба (1239–1569). Хто є хто на Сумщині. В. 2. К., 2008. С. 13.

13. Приймак В.В. Путивльське удільне князівство Чернігово-Сіверщини. Полтава, 2007. 180 с.
14. Приймак В.В. Територіальна структура Межиріччя середньої Десни і середньої Ворскли VIII – поч. IX ст. Суми, 1994. 76 с.
15. Проблемы археологии Сумщины. Сумы, 1989.
16. Рибалка І.К. Історія України. Частина 1: Від найдавніших часів до кінця XVIII століття: Підр. для іст. фак. вищих навч. закладів. Х., 1994. 448 с.
17. Рибалка І.К. Історія України: дорядянський період. К.: Вища школа, 1991. 607 с.
18. Стрельченко Г.С. Роменщина. Час, події, люди. Суми, 2009.
19. Сумщина в історії України: Навчальний посібник. Суми, 2005.
20. Сумщина від давнини до сьогодення: Наук. довідник / Упорядн. Л.А. Покидченко; Редкол.: Л.П. Сапухіна (відп. ред.) та ін. Суми: Слобожанщина, 2000. 384 с.
21. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.

Тема 4: Північно-Східна Україна в складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (4 год.)

План

1. Вхідження українських земель до складу Великого князівства Литовського та політика Литовської держави відносно них
2. Політичне становище Північно-Східної України в XIV – на початку XVII ст.
3. Колонізація Чернігово-Сіверщини в XVI – першій половині XVII ст.
4. Колонізація Слобідської України в XV – на початку XVII ст.
5. Економічне становище Північно-Східної України в XIV – на початку XVII ст.
6. Магнатські володіння на території Північно-Східної України

Рекомендована література

1. Брега В. Володіння князів Вишневецьких у Лівобережній Україні в XVI – XVII століттях. *Ніжинська старовина*. 2012. Вип. 14. С. 39–44.
2. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. Львів: Світ, 1991. 576 с.
3. Коваленко О.П. Сіверщина від сивої давнини до сьогодення. Історичні нариси. Суми, 2009.
4. Корогод Б.Л., Корогод Г.І. Нарис історії Сумщини (Випуск I). З найдавніших часів до середини XVII ст. Суми, 1999.
5. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів: Світ, 1990. 519 с.
6. Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618–1648). К., 2006.
7. Маслійчук В. Слобідська Україна. К., 2008.
8. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2 т. Т. 1. До середини XVII ст. К.: Либідь, 1992. 640 с.
9. Рибалка І.К. Історія України. Частина 1: Від найдавніших часів до кінця XVIII століття: Підр. для іст. фак. вищих навч. закладів. Х., 1994. 448 с.
10. Стрельченко Г.С. Роменщина. Час, події, люди. Суми, 2009.

11. Сумщина в історії України: Навчальний посібник. Суми, 2005.
12. Сумщина від давнини до сьогодення: Наук. довідник / Упорядн. Л.А. Покидченко; Редкол.: Л.П. Сапухіна (відп. ред.) та ін. Суми: Слобожанщина, 2000.
13. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.

Розділ 2. Історія Слобідської та Північно-Східної України у кінці XVI – на початку XX ст.

Тема 5: Північно-Східна Україна в національно-визвольній війні середини XVII ст. (2 год.)

План

1. Основні події національно-визвольної війни на території Північно-Східної України
2. Сумщина в дипломатичних відносинах Б. Хмельницького з московським урядом
3. «Велике посольство» на території Північно-Східної України
4. Формування полково-сотенного устрою
5. Вплив Національно-визвольної війни на історичний розвиток Слобідської України

Рекомендована література

1. Коваленко О. П. Сіверщина від сивої давнини до сьогодення. Історичні нариси. Суми, 2009.
2. Корнієнко О.М. Зброя, спорядження та символіка козацького війська. Суми: Мрія, 2016. 256 с.
3. Корогод Б.Л., Корогод Г.І. Нарис історії Сумщини (Випуск І). З найдавніших часів до середини XVII ст. Суми, 1999.
4. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів: Світ, 1990. 519 с.
5. Лисий І.Є. Події Визвольної війни українського народу середини XVII ст. на Конотопщині. *Матеріали п'ятої Сумської наукової історико-краєзнавчої конференції (20-21 листопада 2003 р.). Ч. II. Історія Сумщини з найдавніших часів до кінця XIX ст. Новітня історія Сумщини.* Суми, 2003. С. 40–45.
6. Луняк Є.М. Сумщина під час походу Яна II Казимира (1663–1664). Конотопські читання. Вип. ІХ. Ніжин, 2018. С. 121–130.
7. Маркевич М.А. История Малороссии: уривок про події 1655 р. Сумщина. Велика спадщина. Краєзнавство / за заг. ред. О. Корнієнка. Суми: Університетська книга, 2019. С. 26–29.
8. Маслійчук В. Слобідська Україна. К., 2008.
9. Осадчий Є.М. Пам'ятки військової історії Північно-Західної Слобожанщини XVII ст. Суми: Джерело, 2011. 346 с.
10. Рибалка І.К. Історія України. Частина 1: Від найдавніших часів до кінця XVIII століття: Підр. для іст. фак. вищих навч. закладів. Х., 1994. 448 с.

11. Слюсарский А.Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины. XVII–XVIII вв. Харьков, 1964.
12. Сумщина в історії України: Навчальний посібник. Суми, 2005.
13. Сумщина від давнини до сьогодення: Наук. довідник / Упорядн. Л.А. Покидченко. Суми: Слобожанщина, 2000. 384 с.
14. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
15. Чорний Д.М. Історія Слобідської України: підручник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016.

Тема 6: Заселення і розвиток Слобідської України у другій половині XVII ст. (2 год.)

План

1. Географічні особливості та межі Слобідської України
2. Заселення Слобідської України у другій половині XVII ст.
3. Адміністративно-територіальний устрій та автономія Слобідської України
4. Соціально-економічне становище Слобідської України
5. Особливості побуту слобожан
6. Релігійне життя Слобідської України

Рекомендована література

1. Багалій Д. Історія Слобідської України. Харків, 1993
2. Жванко Л.М. Краєзнавство: Конспект лекцій, Х., 2013.
3. Корнієнко О. М. Нариси військової історії України. Сумський слобідський козацький полк 1659 – 1765 рр. К., 2008.
4. Корогод Б. Л., Корогод Г. І. Нарис історії Сумщини. Вип. 2. Від середини XVI ст. до кінця XVIII ст. – Суми, 2000.
5. Корогод Г.І. Заселення українцями Слобожанщини. Сумщина. Велика спадщина. Краєзнавство / за заг. ред. О. Корнієнка. Суми: Університетська книга, 2019. С. 308–311.
6. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів: Світ, 1990. 519 с.
7. Маслійчук В. Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. Х., 2009.
8. Маслійчук В. Слобідська Україна. К., 2008.
9. Маслійчук В.Л. Провінція на перехресті культур: дослідження з історії Слобідської України XVII–XIX ст. Х., 2008. 400 с.
10. Осадчий Є.М. Пам'ятки військової історії Північно-Західної Слобожанщини XVII ст. Суми: Джерело, 2011. 346 с.
11. Слюсарский А.Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины. XVII–XVIII вв. Харьков, 1964.
12. Сумщина в історії України: Навчальний посібник. Суми, 2005.
13. Сумщина від давнини до сьогодення: Наук. довідник / Упорядн. Л. А. Покидченко; Редкол.: Л. П. Сапухіна (відп. ред.) та ін. Суми: Слобожанщина, 2000. 384 с.

14. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
15. Чорний Д.М. Історія Слобідської України: підручник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016.
16. Юркевич В.Д. Еміграція на Схід і залюднення Слобожанщини з Б. Хмельницького: уривок. Сумщина. Велика спадщина. Краєзнавство / за заг. ред. О. Корнієнка. Суми: Університетська книга, 2019. С. 184–193.

Тема 7: Заснування провідних населених пунктів Слобідської України (2 год.)

План

1. Роль слобідських осадчих у заснуванні міст Слобожанщини
2. Заснування та розвиток найбільших міст Слобідської України
3. Особливості топоніміки Слобідської України
4. Особливості влаштування слобідських населених пунктів
5. Роль та місце монастирів у заселенні краю
6. Заснування та розвиток сіл Сумського району

Рекомендована література

1. Акічев Ш. Козацька топоніміка Конотопщини. Конотопщина – рідний край: зб. краєзн-публіцист. матеріалів. Суми: Мрія, 2016. С. 81–97.
2. Багалій Д. Історія Слобідської України. Харків, 1993.
3. Беценко Т. Етюди з топонімії Сумщини. Походження географічних найменувань. Суми, 2001.
4. Біррова О.Ю. Заселення Слобожанщини та заснування міста Суми. Сумські історико-краєзнавчі студії: зб. мат. Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Суми: ФОП Цьома С.П., 2020. С. 250–255.
5. Гринка О. Від хреста до змії: герби Сумщини. Історія. Роксолана макси. 2019. № 25. С. 17; № 26. С.17.
6. Еліта Слобідської України: Списки козацької старшини 60-х років XVIII століття. Х.: Харківський приватний музей міської садиби, 2008. 496 с.
7. Жванко Л.М. Краєзнавство: Конспект лекцій, Х., 2013.
8. Історія українського козацтва: нариси. У 2 т. Т.1. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. С. 631–688.
9. Корнієнко О. М. Нариси військової історії України. Сумський слобідський козацький полк 1659 – 1765 рр. К., 2008.
10. Корогод Б. Л., Корогод Г. І. Нарис історії Сумщини. Вип. 2. Від середини XVI ст. до кінця XVIII ст. – Суми, 2000.
11. Маслійчук В. Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. Х., 2009.
12. Маслійчук В.Л. Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст./ Видання друге доопрацьоване і доповнене. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2009.

13. Маслійчук В.Л. Провінція на перехресті культур: Дослідження з історії Слобідської України XVII – XIX ст. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2007.
14. Маслійчук В.Л. Слобідська Україна. Київ, 2008.
15. Маслійчук В.Л. Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. Х.: Харківський приватний музей міської садиби, 2009. 356 с.
16. Маслійчук В.Л. Слобідські козацькі полки та адміністративно-територіальні одиниці в Слобідській Україні, що існували з 2-ї половини XVII ст. до 1764 р. Енциклопедія історії України. У 10 т. Т. 9. К.: Наукова думка, 2012. С. 628–630.
17. Осадчий Є.М. Пам'ятки військової історії Північно-Західної Слобожанщини XVII ст. Суми: Джерело, 2011. 346 с.
18. Осадчий Є.М. Пам'ятки військової історії Північно-Західної Слобожанщини XVII ст. Суми: Джерело, 2011. 346 с.
19. Осадчий Є.М., Коротя О.В. Замки та фортеці Сумщини XVII–XVIII ст. К.: Вид. О. Філюн, 2015. 155 с.
20. Охріменко М. Витоки наші. Голос Клію з теренів літописного Псла. Суми, 2018.
21. Рибалка І.К. Історія України: дорадянський період. К.: Вища школа, 1991. 607 с.
22. Слюсарский А.Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины. XVII–XVIII вв. Харьков, 1964.
23. Сумцов М.Ф. Слобожане: історико-етнографічна розвідка / ред. Л. Ушкалом. Харків, 2017.
24. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
25. Чорний Д.М. Історія Слобідської України: підручник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016.

Тема 8: Північно-Східна Україна в умовах ліквідації української державності (XVIII – XIX ст.) (4 год.)

План

1. Колоніальна політика Російської імперії щодо України у XVIII ст.
2. Події Північної війни в регіоні
3. Глухівський період в історії козацької держави
4. Політична діяльність Генеральної військової канцелярії
5. Особливості ліквідації автономії Слобідської України
6. Особливості ліквідації автономії Гетьманщини
7. Політико-адміністративні нововведення на початку XIX ст.
8. Декабристи та територія Північно-Східної України
9. Селянські виступи 1860-х років

Рекомендована література

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник. Київ: Академія, 2016. 717 с.

2. Дубровський В. Селянські втечі на Лівобережній Україні XVIII ст. (1782–1791 рр.). Чернігів і Північне Лівобережжя: огляди, розвідки, матеріали / під ред. М. Грушевського. К.: Державне видавництво України, 1928. С. 368–401.
3. Історія українського козацтва: нариси. У 2 т. Т.1. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 800 с.
4. Коваленко О. П. Сіверщина від сивої давнини до сьогодення. Історичні нариси. Суми, 2009.
5. Крип'якевич І.П. Історія України. Львів: Світ, 1990. 519 с.
6. Маслійчук В. Дитина та голодні роки (стратегії дорослої та дитячої поведінки на Північному Лівобережжі у 80-х рр. XVIII ст.). Сіверянський літопис. 2008. № 5. С. 94–99.
7. Маслійчук В.Л. Провінція на перехресті культур: Дослідження з історії Слобідської України XVII – XIX ст. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2007.
8. Мельник Л.Г. Лівобережна Гетьманщина періоду стабілізації (1669 – 1709 рр.). К., 1995.
9. Мицик Ю., Бажан О. Від трипільців до кіборгів: Коротка історія України. К., 2020.
10. Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст. К.: Наукова думка, 1997. 321 с.
11. Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст. К.: Наукова думка, 1991.
12. Осадчий Є.М., Коротя О.В. Козацькі містечка Північного Сходу Лівобережної України. Х., 2020.
13. Павленко С.О. Військо Карла XII на Півночі України. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 510 с.
14. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2 т. Т. 2. Від середини XVII ст. до 1923 року. К.: Либідь, 1992. 606 с.
15. Слюсарский А.Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины. XVII–XVIII вв. Харьков, 1964.
16. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
17. Ткаченко М. Нариси з історії селян Лівобережної України в XVII–XVIII ст. Записки історико-філологічного відділу. К., 1931. С. 80–82.
18. Фігурний Ю. Українське державотворення на Лівобережжі у 1708–1740 роках. Українознавство. 2013. № 1 (46). С. 139–146.
19. Яременко М.Ф. Нарис історії Сумщини (Випуск 3). Початок XIX ст. – 1861 р. Суми, 2000.
20. Яременко М.Ф. Сумщина пореформена (1861 – 1916 рр.): Монографія. Суми, 2002.

Тема 9: Соціально-економічний розвиток Північно-Східної України у XVIII – XIX ст. (4 год.)

План

1. Сільське господарство
2. Зміни в аграрному секторі на початку XIX ст.
3. Скасування кріпацтва та зміни в сільському господарстві
4. Промисли, ремесла
5. Харчова промисловість
6. Торгівля
7. Мануфактурне виробництво
8. Виробництво селітри
9. Становище робітників у першій половині XIX ст.
10. Становище селян у першій половині XIX ст.
11. Робітничі та селянські виступи у першій половині XIX ст.
12. Кооперативний рух у другій половині XIX ст.
13. Поміщицькі господарства в кінці XIX ст.
14. Розширення селянства і загострення соціальних відносин на селі в кінці XIX ст.

Рекомендована література

1. Бойко В. Переселення селян Чернігівської губернії у Південно-Уссурійський край (1883–1885 рр.). Сіверянський літопис. 2003. № 1. С. 87–92.
2. Донік О.М Купецтво України в імперському просторі (XIX ст.). К., 2008. 271 с.
3. Колєватов О. Реформування Слобідсько-Українських військових поселень наприкінці 20-х рр. XIX ст. Сіверянський літопис. 2012. № 3–4. С. 76–83.
4. Маслійчук В.Л. Провінція на перехресті культур: Дослідження з історії Слобідської України XVII – XIX ст. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2007.
5. Нікітін Ю.О. Поререформні міста Полтавської, Харківської та Чернігівської губерній у другій половині XIX ст.: історичний аспект самоврядування: монографія. Суми: Білий птах, 2016. 324 с.
6. Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст. К.: Наукова думка, 1991.
7. Охріменко М. Горішня Сула. Голос Клію з теренів літописної Сули. Суми: Триторія, 2020.
8. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2 т. Т. 2. Від середини XVII ст. до 1923 року. К.: Либідь, 1992. 606 с.
9. Рибалка І.К. Історія України: дорадянський період. К.: Вища школа, 1991. 607 с.
10. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
11. Ткаченко М. Нариси з історії селян Лівобережної України в XVII–XVIII ст. Записки історико-філологічного відділу. К., 1931. С. 80–82.

12. Шевченко В.М. Перерозподіл земельного фонду в 1861 р. та його вплив на формування земельного ринку в Україні. Сумська старовина. 2012. № XXXVIII–XXXIX. С. 13–20.
13. Яременко М.Ф. Нарис історії Сумщини (Випуск 3). Початок XIX ст. – 1861 р. Суми, 2000.
14. Яременко М.Ф. Сумщина пореформена (1861 – 1916 рр.): Монографія. Суми, 2002.

Тема 10: Суспільно-політичний розвиток Сумщини в другій половині XIX – на початку XX ст. (2 год.)

План

1. Загальні умови суспільно-політичного розвитку регіону
2. Народництво і Сумщина
3. Соціально-демократичний рух на Сумщині
4. Українські політичні організації на Сумщині у кінці XIX – на початку XX ст.
5. Сумщина у демократичній революції 1905–1907 рр.
6. Яструбинська республіка

Рекомендована література

1. Герасименко О.В. Матеріали з історії руху селянства Сумщини на початку XX століття у фондах місцевого обласного архіву. Матеріали шостої Сумської наукової історико-краєзнавчої конференції. Суми, 2005. С. 74–78.
2. Герасименко О.В. Селянський рух на Лівобережній Україні (1900 – лютий 1917 рр.) у радянській історіографії. Сумська старовина. 2011. № XXXV. С. 179–190.
3. Іванущенко Г. Яструбинська республіка: погляд через століття. Сумщина в боротьбі: біографії, історії, спогади / Коваль Р., Моренець В., Юзич Ю. К.: Холодний Яр, Орієнтир. 2017. С. 54–56.
4. Коваленко О. На межі двох віків. Сумщина в боротьбі: біографії, історії, спогади / Коваль Р., Моренець В., Юзич Ю. К.: Холодний Яр, Орієнтир. 2017. С. 18–47.
5. Корогод Г.І. Селянство Сумського повіту у виборах до II Державної думи. Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації: матеріали Міжнародної наукової конференції. У 2 ч. Ч. 1. Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. С. 93–107.
6. Кудінов Д.В. Сумские либералы в российском освободительном движении, 1901–1906 гг.: региональное измерение: монография. Сумы: Печатный дом «Папирус», 2013. 160 с.
7. Кудінов Д.В. «Сумська революційна група» («Факел»): нарис історії першої соціал-демократичної організації у Сумах. Сумська старовина. 2011. № XXXIII–XXXIV. С. 123–136.
8. Кудінов Д.В. Основні віхи революційних подій 1905 р. в Сумському повіті. Краєзнавство: науково-методичний та практичний аспекти: матеріали краєзнавчої науково-практичної конференції. Суми, 2010. С. 69–70.
9. Кудінов Д.В. Селянські страйки на Сумщині під час демократичної революції 1905–1907 рр. Матеріали восьмої Сумської наукової історико-краєзнавчої конференції. Суми: Вид-во СДПУ ім. А.С.Макаренка. 2009. С. 73–78.

10. Кудінов Д.В. Страйковий рух селянства Лівобережної України у 1905–1907 рр. Сумська старовина. 2010. № XXX. С. 96–103.
11. Лисий І. Народницький рух і Конотопщина. Суми, 2005. 18 с.
12. Маслійчук В.Л. Провінція на перехресті культур: Дослідження з історії Слобідської України XVII – XIX ст. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2007.
13. Міткевич М. Микола Кибальчич – революційний народник, вчений. Сіверянський літопис. 2005. № 1. С. 54–63.
14. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2 т. Т. 2. Від середини XVII ст. до 1923 року. К.: Либідь, 1992. 606 с.
15. Сумщина в історії України: Навчальний посібник. Суми, 2005.
16. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
17. Яременко М.Ф. Нарис історії Сумщини (Випуск 3). Початок XIX ст. – 1861 р. Суми, 2000.
18. Яременко М.Ф. Сумщина пореформена (1861 – 1916 рр.): Монографія. Суми, 2002.

Тема 11: Культурне життя регіону у другій половині XVII – XIX ст. (2 год.)

План

1. Заселення Слобідської України та культурна традиція переселенців
2. Вплив національно-визвольної війни на розвиток культури регіону
3. Філософські погляди Г. Сковороди
4. Розвиток архітектури
5. Усна народна творчість та література
6. Розвиток музичного мистецтва
7. Розвиток освіти та науки
8. Релігійне життя краю та його трансформація
9. Формування та розвиток театру

Рекомендована література

1. Астахова О. В., Крупа Т. М., Сушко В. А. Свята та побут Слобожанщини. –Х.: Колорит, 2008.
2. Єсельчик С. Українофіли: світ українських патріотів другої половини XIX ст. К.: КІС, 2010.
3. Косміна О. Ю. Традиційне вбрання українців. Т. 1: Лісостеп. Степ. – К.: Балтія Друк, 2008.
4. Маслійчук В.Л. Здобутки та ілюзії: освітні ініціативи на Лівобережній та Слобідській Україні другої половини XVIII – початку XIX ст. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2018.
5. Маслійчук В.Л. Іван Мазепа і Слобідська Україна. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2014.
6. Маслійчук В.Л. Провінція на перехресті культур: Дослідження з історії Слобідської України XVII – XIX ст. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2007.

7. Склокін В. Російська імперія і Слобідська Україна у другій половині XVIII ст.: просвічений абсолютизм, імперська інтеграція, локальне суспільство. Львів: Видавництво УКУ, 2019.
8. Сумцов М. Ф. Дослідження з етнографії та історії культури Слобідської України. – Х.: Атос, 2008.
9. Сумцов М. Ф. Слобожане. Історико-етнографічна розвідка. – Х.: Акта, 2002.
10. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
11. Титар О. В. Культура Слобожанщини: проблеми національно-культурної ідентичності. – Х.: Райдер, 2006.

Розділ 3. Слобідська та Північно-Східна Україна у XX – XXI ст.

Тема 12: Північно-Східна Україна в міжвоєнний період (4 год.)

План

1. Доба Центральної ради
2. Доба Гетьманату
3. Доба Директорії
4. Антибільшовицька боротьба
5. Колективізація та індустріалізація регіону та їх наслідки
6. Соціальна ситуація у 1920 – 1930-ті рр.
7. Масові репресії 1930-х рр.
8. Релігійне життя краю та репресії проти церкви
9. Культурно-освітнє життя

Рекомендована література

1. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник. К., 1998.
2. Голодомор на Сумщині у спогадах очевидців: зб. матеріалів / упор. С.В. П'ятаченко, Суми: МакДен, 2019.
3. Лавріненко Юрій. Розстріляне відродження. Антологія 1917 – 1933.- К.:Видавничий центр «Просвіта», 2001.
4. Оліцький В.О. Блаженні гнані за правду (репресії проти Православної церкви на Сумщині у 1920 – 1930-ті роки): монографія. Суми: Триторія, 2018.
5. Повстанський рух 20-30 років XX ст. на Сумщині / авт.-уп. Г.М. Іванущенко. Суми: Мрія, 2016.
6. Соболев П.І. Радянський тоталітаризм в Україні: роки колективізації і голоду (1929 – 1933): монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2010.
7. Сумщина в боротьбі: біографії, історії, спогади / авт.-уп. Г.М. Іванущенко. К.: Холодний Яр, 2017.
8. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
9. Тиліщак В. 1930. УСРР. Повстання. К.: Смолоскип, 2016.

10. Ткаченко Б. Лебедія у пазурах червоного антихриста. Х.: Видавець Савчук О.О., 2014.
11. Чорні дошки України. Чернігівська область: зб. документів і матеріалів / уп. О.О. Стасюк, К.Ю. Лук'янець, С.В. Старовойт. К.: Вид-во Марка Мельника, 2021.

Тема 13: Регіон в роки Другої світової війни (4 год.)

План

1. Адміністративні зміни в регіоні та вплив милітаризації економіки на життя краю (1939–1941 рр.)
2. Мобілізаційні заходи
3. Оборонні бої 1941 р.
4. Особливості нацистського окупаційного режиму на території Слобідської та Північно-Східної України
5. Радянський рух опору в регіоні
6. Націоналістичне підпілля краю
7. Звільнення Слобідської та Північно-Східної України від нацистської окупації

Рекомендована література

1. Архіви окупації. 1941 – 1944. Том. 1 / упор. Н. Маковська. К.: Києво-Могилянська академія, 2008.
2. Бубнов В. Суми у 1941 – 1943 роках: офіціоз та дійсність. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2010.
3. Головка М. Л. Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни. 1939–1945 рр. Монографія. К.: Олан, 2004.
4. Гончаренко О.М. Роль, місце та функції органів місцевого управління у системі каральних заходів нацистів в окупованій Україні (1941–1944 рр.). *Сумська старовина*. 2006. № XVIII-XIX. С. 95–102.
5. Іванущенко Г. Залізом і кров'ю. Історико-документальні нариси. Суми, 2001.
6. Кентій А., Лозицький В. Радянські партизани 1941–1944: світло й тіні. К.: ПП Наталя Брехуненко, 2010.
7. Кентій А.В., Лозицький В.С. Партизанський рух 1941–1944 рр. в Україні. *Український історичний журнал*. 2005. № 3. С. 7–8.
8. Корогод Б. Л., Корогод Г. І., Логвиненко М. І. Сумська область у роки Великої Вітчизняної війни. Суми, 2003.
9. Нестеренко В. А. Політика в галузі початкової освіти у військовій зоні України 1941 – 1943 рр. *Сумська старовина*. 2005. № XV. С. 79-91.
10. Нестеренко В.А. Структура місцевих органів влади на Сумщині в роки окупації (1941 – 1943). *Сумський історико-архівний журнал*. 2008. № 4-5. С. 207-211.
11. Нестеренко В.А. Окупаційний режим у військовій зоні України в 1941 – 1943 рр. (адміністративний, економічний та соціокультурний аспекти). Суми: МакДен, 2017.

12. Оліцький В. Висвітлення розвитку початкової освіти у 1941–1943 рр. місцевою пресою (на прикладі газети «Відродження» м. Ромни). *Сумська старовина*. 2020. № LVI. С. 58–65.
13. ОУН-УПА на Сумщині: Т. 1–2. / уп. Іванущенко Г.М. К., 2006.
14. Стрельченко Г.С. Роменщина. Час, події, люди. Суми, 2009.
15. Сумщина від давнини до сьогодення: Наук. довідник / Упорядн. Л. А. Покидченко; Редкол.: Л.П. Сапухіна (відп. ред.) та ін. Суми: Слобожанщина, 2000.
16. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
17. Чернігівщина в роки нацистської окупації: документи і матеріали. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2013.

Тема 14: Край в складі СРСР (1943–1991 рр.) (4 год.)

План

1. Повоєнна відбудова та її результати
2. Економічний розвиток у 1960–1980-х роках
3. Соціальне становище суспільства
4. Розвиток містобудування у другій половині ХХ ст.
5. Дисидентський рух
6. Розвиток культури у другій половині ХХ ст.
7. Релігійне життя у другій половині ХХ ст.
8. Розвиток освіти у другій половині ХХ ст.

Рекомендована література

1. Головінов В. П. Гомон П. Л. Духовні джерела Слобожанщини: Навчальний посібник. Харків, 1998.
2. Єкельчик С. Імперія пам'яті: російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. Київ: Критика, 2008.
3. Інакодумство на Сумщині: збірник документів та матеріалів (1955 – 1990 роки). Суми: Мрія, 2016.
4. Пробудження. Причинки до національного відродження на Сумщині в 1989 – 1991 роках: (спогади, документи, світлини). К., 2020.
5. Стрельченко Г.С. Роменщина. Час, події, люди. Суми, 2009.
6. Сумщина в історії України: Навчальний посібник. Суми, 2005.
7. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.

Тема 15: Розвиток краю в умовах української незалежності (4 год.)

План

1. Національне відродження 1990-х років
2. Промисловий розвиток краю
3. Розвиток сільського господарства регіону
4. Релігійне життя
5. Розвиток культури в умовах незалежності
6. Освіта Сумщини
7. Події «Помаранчевої революції»
8. Події «Революції гідності» в регіоні
9. Сумщина в боротьбі з російською агресією

Рекомендована література

1. Оліцький В. Становлення Української православної церкви Київського патріархату на Сумщині (перша половина 1990-х років). *Держава і Церква в новітній історії України: збірник наукових статей. Випуск 7*. Полтава: ПНУ імені В.Г. Короленка, 2019. С. 197–207
2. Скляр В.М. Етнічний склад населення Сумської області (за матеріалами переписів 1989 та 2001 рр.). *Сумська старовина*. 2007. № XXIII. С. 107-115.
3. Стрельченко Г.С. Роменщина. Час, події, люди. Суми, 2009.
4. Сумщина в історії України: Навчальний посібник. Суми, 2005.
5. Сумщина від давнини до сьогодення: Наук. довідник / Упорядн. Л. А. Покидченко; Редкол.: Л.П. Сапухіна (відп. ред.) та ін. Суми: Слобожанщина, 2000. 384 с.
6. Танцюра В.І., Пересада О.О. Історія Слобідської України : навчальний посібник Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013.
7. Чорний Д.М. Соціально-економічний розвиток міста Суми на початку ХХІ ст. *Сумська старовина*. 2005. № XVI-XVII. С. 119-125.

7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента є невід'ємною складовою освітнього процесу у вищому навчальному закладі, під час якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота студента є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від аудиторних навчальних занять.

Обсяг часу, відведений для самостійної роботи студента, визначається рівнем Освітньої програми, фіксується в описі освітньої програми та в навчальному плані. Співвідношення обсягів самостійної роботи студента та аудиторних занять визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми, а також питомої ваги у навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять.

Метою самостійної роботи студента є системне і послідовне засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів самостійності у здобутті і поглибленні знань, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності майбутніх фахівців на світовому ринку праці. Зміст самостійної роботи студента визначається робочою програмою навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями для виконання.

Самостійна робота студента забезпечується комплексом навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Для самостійної роботи студенту також рекомендується відповідна наукова та фахова монографічна і періодична література. Викладач визначає зміст самостійної роботи, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, розробляє методичні матеріали для проведення поточного та підсумкового контролю, здійснює діагностику якості самостійної роботи студента, аналізує результати самостійної навчальної роботи кожного студента. Навчальний матеріал, передбачений робочою програмою навчальної дисципліни для засвоєння студентом під час самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.

Елементами самостійної роботи студентів можуть бути:

- робота з текстом лекції;
- опрацювання літератури;
- анотування додаткової літератури та складання бібліографічних описів;
- написання анотацій наукових статей;
- написання есе за додатковими темами;
- складання глосарію;
- написання тез доповідей та участь у наукових конференціях;
- написання рефератів;
- підготовка мультимедійних презентацій.

Рекомендації до вивчення розділу 1

«Слобідська та Північно-Східна Україна до кінця XVI ст.»

У цьому розділі необхідно приділити увагу визначенню Слобідської України та Північно-Східної України. З`ясуйте суть а місце карєзнавчих дисциплін у вивченні даного курсу. Визначте чи відноситься дана дисципліна до краєзнавчих. При вивченні даного розділу необхідно розглянути особливості історичного розвитку Північно-Східної та Слобідської України в стародавній та середньовічній періоди. Особливу увагу приділіть визначенню місця Сумщини в історії даного регіону. Підготуйте розповідь про власний населений пункт у зазначений період.

Рекомендації до вивчення розділу 2

«Історія Слобідської та Північно-Східної України у кінці XVI – на початку XX ст.»

У цьому розділі необхідно охарактеризувати розвиток Слобідської та Північно-Східної України у кінці XVI – на початку XX ст., визначивши регіональні особливості. Простежте чи існували відмінності між історичним минулим Слобідської та Північно-Східної України, в чому вони полягали, чим були викликані та як вплинули на майбутнє. Особливу увагу приділіть визначенню місця Сумщини в історії даного регіону. Підготуйте розповідь про власний населений пункт у зазначений період.

Рекомендації до вивчення розділу 3

«Слобідська та Північно-Східна Україна у XX – XXI ст.»

У цьому розділі необхідно приділити увагу історичному розвитку краю в період новітньої історії. Зверніть увагу на боротьбу населення за відновлення Української держави, спротив більшовицькій, нацистській окупації та російській агресії. Особливу увагу приділіть розвитку краю в період незалежності. З`ясуйте особливості соціально-економічного, релігійного, культурного, освітнього життя. Підготуйте розповідь про спротив російській агресії на території регіону та свого населеного пункту.

8. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Напрямки, форми та завдання краєзнавчих досліджень
2. Доля краєзнавства у ХХ ст.
3. Розвиток краєзнавства незалежної України
4. Становлення та розвиток краєзнавства на Сумщині
5. Північно-Східна Україна в період палеоліту
6. Північно-Східна Україна в епоху бронзи
7. Скіфи на території Північно-Східної України
8. Племена зарубенецької культури на території Північно-Східної України
9. Племена черняхівської культури на території Північно-Східної України
10. Роменська археологічна культура
11. Археологічні пам'ятки давньоруського походження на території Північно-Східної України
12. Економічне і духовне життя Північно-Східної України в давньоруський період
13. Північно-Східна Україна в умовах монгольської навали
14. Політичне становище Північно-Східної України в XIV – на початку XVII ст.
15. Колонізація Чернігово-Сіверщини в XVI – першій половині XVII ст.
16. Колонізація Слобідської України в XV – на початку XVII ст.
17. Основні події національно-визвольної війни на території Північно-Східної України
18. Формування полково-сотенного устрою
19. Заселення Слобідської України у другій половині XVII ст.
20. Адміністративно-територіальний устрій та автономія Слобідської України
21. Соціально-економічне становище Слобідської України
22. Заснування та розвиток найбільших міст Слобідської України
23. Особливості топоніміки Слобідської України
24. Події Північної війни в регіоні
25. Глухівський період в історії козацької держави
26. Особливості ліквідації автономії Слобідської України
27. Політико-адміністративні нововведення на початку XIX ст.
28. Декабристи та територія Північно-Східної України
29. Селянські виступи 1860-х років на території Північно-Східної України
30. Розвиток сільського господарства Північно-Східної України у XVIII – XIX ст.
31. Зміни в аграрному секторі Північно-Східної України початку XIX ст.
32. Скасування кріпацтва та зміни в сільському господарстві Північно-Східної України
33. Трансформація торгівлі Північно-Східної України у XVIII – XIX ст.
34. Становище робітників Північно-Східної України у першій половині XIX ст.
35. Становище селян Північно-Східної України у першій половині XIX ст.
36. Робітничі та селянські виступи Північно-Східної України у першій половині XIX ст.
37. Соціально-демократичний рух на Сумщині у кінці XIX – на початку XX ст.

38. Українські політичні організації на Сумщині у кінці XIX – на початку XX ст.
39. Сумщина у демократичній революції 1905–1907 рр.
40. Культурне життя Північно-Східної України у другій половині XVII – XIX ст.
41. Трансформація релігійного життя Північно-Східної України у другій половині XVII – XIX ст.
42. Українська революція 1917–1921 рр. на території Північно-Східної України
43. Антибільшовицька боротьба на території Північно-Східної України
44. Колективізація та індустріалізація Північно-Східної України та їх наслідки
45. Масові репресії 1930-х рр. на території Північно-Східної України
46. Релігійне життя Північно-Східної України та репресії проти церкви (1920–1930-ті)
47. Оборонні бої 1941 р. на території Північно-Східної України
48. Особливості нацистського окупаційного режиму на території Слобідської та Північно-Східної України
49. Радянський рух на території Північно-Східної України
50. Звільнення Слобідської та Північно-Східної України від нацистської окупації
51. Повоєнна відбудова та її результати
52. Економічний розвиток у 1960–1980-х роках
53. Соціальне становище суспільства у 1960–1980-х роках
54. Дисидентський рух на території Північно-Східної України
55. Розвиток культури у другій половині XX ст.
56. Релігійне життя у другій половині XX ст.
57. Розвиток освіти у другій половині XX ст.
58. Національне відродження 1990-х років на Сумщині
59. Релігійне життя Сумщини в кінці XX – на початку XXI ст.
60. Розвиток культури Сумщини в умовах незалежності
61. Події «Помаранчевої революції» на Сумщині
62. Події «Революції гідності» на Сумщині
63. Сумщина в боротьбі з російською агресією

Методичне видання

В'ячеслав Оліцький

ІСТОРІЯ СЛОБІДСЬКОЇ ТА ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Комп'ютерний набір В.О. Оліцький

Комп'ютерна верстка В.О. Оліцький